

YEMEN KRİZİNDE TÜRKİYE'NİN ROLÜ VE İNSANİ YARDIMLARI

“

Türkiye, Yemen krizinin başından itibaren Yemen halkının yanında yer alarak insani yardım olmak üzere desteğini sürdürmüştür. Birleşmiş Milletler (BM) Yemen Özel Temsilcisi Martin Griffiths, 25 Eylül'de yaptığı basın açıklamasında milyonlarca insanın barınma, gıda ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmadığına dikkat çekmiş ve uluslararası toplumu Yemen'de gerilimi azaltmaya çağırmıştır.

”

Doç. Dr. Ramazan Erdağ

*Eskişehir Osmangazi Üni.
Uluslararası İlişkiler B., Öğr. Üyesi*

Suriye iç savaşı, Arap Baharı sürecinde en çok odaklanılan konulardan biri olmakla birlikte Yemen son beş yıldır benzer bir kriz ile karşı karşıyadır. 2011 yılında başkent Sana'da üniversite öğrencilerince başlatılan ve ardından Yemen'in geneline yayılan gösteriler yerini özellikle 2015'ten itibaren çatışmalara bırakmış ve ülke özellikle 2014 yılından itibaren giderek artan bir istikrarsızlık, güvensizlik ve iç savaş durumunu tecrübe etmeye başlamıştır. 2015 yılında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) öncülüğünde İran destekli Husilere karşı başlatılan askeri operasyonlarla bölgesel ve uluslararası aktörler Yemen'e müdahil olmuş ve bu operasyonlar neticesinde binlerce sivilin hayatını kaybetmesi krizi derinleştirmiştir.

Bu gelişmeler sonrasında stratejik konumu ile dünya deniz ticaretinin

önemli kilit noktalarından biri olan Yemen, uluslararası aktörlerin yeni mücadele alanı haline dönüşmüştür. Bir yandan krize çözüm amacıyla oluşturulan koalisyon ve gerçekleştirilen operasyonlar daha çok sivilleri hedef alırken öte yandan temel ihtiyaç maddelerinin dahi temin edilememesi Yemen'de milyonlarca yaşlı, kadın ve çocuğun yaşamını tehdit etmeye devam etmektedir. Türkiye, Yemen krizinin başından itibaren Yemen halkının yanında yer alarak insani yardım olmak üzere desteğini sürdürmüştür. Birleşmiş Milletler (BM) Yemen Özel Temsilcisi Martin Griffiths, 25 Eylül'de yaptığı basın açıklamasında milyonlarca insanın barınma, gıda ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmadığına dikkat çekmiş ve uluslararası toplumu Yemen'de gerilimi azaltmaya çağırmıştır.

Yemen'de yaşanan siyasal istikrarsızlık ve güvensizlik ortamı neticesinde bölgesel güçlerin gerçekleştirdiği askeri müdahale Yemen'i aynı zamanda bir rekabet sahası haline getirmiştir. İran'ın desteklediği Husiler ile Suudi Arabistan-BAE destekli koalisyon güçleri arasında yaşanan çatışmalar aynı zamanda bölgedeki siyasi, askeri ve ekonomik üstünlük arayışlarının bir sonucu olarak görülebilir. Yemen'de yaşanan bu güç mücadelesi dikkatleri daha çok operasyonel alana yöneltmekte, yaşanan insani krize yeterli uluslararası destek sağlanamamaktadır. Yemen krizinin derinleşmesinde koalisyon güçlerinin harekâta sivilleri hedef almaları ve Suudi Arabistan ile BAE arasında ortaya çıkan görüş ayrılıkları da önemli rol oynamaktadır.

“

Türkiye Arap Baharı sürecinde diğer ülkelerde olduğu gibi Yemen'de de halkın meşru taleplerini desteklemiştir. Yemen'de Arap Baharı sonrası yaşanan krizde Hadi yönetimini meşru hükümet olarak tanımıştır.

”

Yemen'deki insani krizde Libya benzeri yönetsel kriz de yaşanmaktadır. Krizin bir diğer boyutunda da otorite sorunu yer almaktadır. Suudi Arabistan destekli Abdurabbu Mansur el-Hadi yönetimi, İran destekli Husiler ve BAE destekli Güney Geçici Konseyi (GÇK) arasında Yemen üç parçalı bir yönetim mücadelesine de sahne olmaktadır. Özellikle BAE'nin Yemen'de koalisyon ortağı Suudi Arabistan'dan farklı bir amaçla hareket edip güney eksenine yönelmesi bu ayrılığı açık bir şekilde göstermektedir. Öte yandan Suudi Arabistan'ın petrol şirketi Aramco'ya 14 Eylül'de gerçekleştirilen saldırıları Husiler'in üstlenmesi koalisyon ortağı olarak Suudi Arabistan'ın Husiler tarafından daha çok hedef alındığını ve Yemen'de derinleşen İran-Suudi Arabistan rekabetini göstermektedir. Ayrıca Husiler'e karşı oluşturulan koalisyonun da giderek ayrışmaya başladığı da yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye Yemen'de yaşanan siyasal istikrarsızlık ve güvensizlik ortamı nedeniyle Sana Büyükelçiliğinin faaliyetlerini 2015'ten itibaren geçici olarak Suudi Arabistan'ın baş-

kenti Riyad'dan sürdürmeye başlamış ve ülkeye insani yardım desteğini sürdürmeye devam etmiştir. Türkiye başta Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Kızılay ve Türkiye Diyanet Vakfı gibi kurum kuruluşlar ile çeşitli sivil toplum örgütleri ile birlikte sahada yardımlarını sürdürmektedir.

Türkiye Arap Baharı sürecinde diğer ülkelerde olduğu gibi Yemen'de

de halkın meşru taleplerini desteklemiştir. Yemen'de Arap Baharı sonrası yaşanan krizde Hadi yönetimini meşru hükümet olarak tanımıştır. Husi darbesine karşı çıkan Türkiye oluşturulan koalisyonla lojistik destek sağlayabileceğini açıklarken askeri destek vermemiştir. Koalisyon güçlerinin sivilleri hedef alması, Suudi Arabistan ve BAE'nin Mısır ile birlikte Türkiye karşıtı tutumu ve Suudi Arabistan'ın İstanbul Başkonso-

losluğunda gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi Türkiye'yi politika değişikliğine sevk etmiş ve Türkiye Yemen'de yaşanan insani krize daha fazla odaklanmaya başlamıştır. Türkiye acil olarak Yemen'e iki sahra hastanesi göndermiş ve başta sağlık olmak üzere temel ihtiyaç maddelerinin sağlanmasına gayret etmiştir.

Yemen'de siyasi çözümün sağlanması için Birleşmiş Milletler (BM) temelli çabalar da sonuç vermemiştir. Türkiye Hadi yönetimini meşru hükümet olarak tanımaya devam ederken siyasi krizin derinleştiği Yemen'de taraflar arasında pozisyon almamaya özen göstermektedir. Türkiye'nin bu tutumu özellikle Yemen krizinin çözümünde Suudi Arabistan ile İran arasında yapıcı arabuluculuk rolü üstlenebilir. Bu aşamada İslam İş birliği Teşkilatı'nın (İİT) da siyasi çözüme destek olacak zemini sağlayabilir. Krizin nihai çözümü için ikili çabaların dışında bütüncül bir yaklaşım ve uluslararası destek gerekmektedir.

Eylül ayında Türkiye, Rusya ve İran arasında Türkiye’de gerçekleştirilen Suriye toplantısının sonunda Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ortaklaşa düzenlediği basın toplantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan Yemen krizine dikkat çekmiş ve Yemen’in yeniden inşasına vurgu yapmıştır. İran Cumhurbaşkanı Ruhani ise, Suudi Arabistan’da petrol tesislerine düzenlenen saldırılara ilişkin olarak Riyad’ın Yemen’e yönelik askerî harekâtını sonlandırması durumunda karşılıklı olarak saldırıların duracağını söylemiştir. İran Cumhurbaşkanı Ruhani ayrıca Suriye’deki Astana sürecine benzer bir yaklaşımla Yemen konusunda ortak bir girişim başlatılması gerektiğini ifade etmiştir.

Yemen konusunda Türkiye insani krizin öncelikli çözümüne odaklanan bir politika izlemektedir. Bu konuda sahada insani yardım desteğini yoğun şekilde sürdüren Türkiye, krizin siyasi çözümüne ilişkin olarak ta diplomasi çabalarını yoğunlaştırmıştır. Yemen dünyada en ağır yaşam koşullarının mevcut olduğu ülke konumundadır. Krizin

kalıcı çözümü için öncelikle temel ihtiyaçların giderilmesi, akabinde tarafların çatışmalara son vermesi ve çözüm için uzlaşma yollarının açık tutulması gerekmektedir. Taraflar açısından bir diğer önemli husus insani krize yoğunlaşmadır. Koalisyon güçlerinin sivilleri hedef alması ve Suudi Arabistan ile BAE arasında oluşan koalisyon çatlakları taraflar arasındaki tutarsızlığı da işaret etmektedir.

Suriye konusunda Rusya ve İran ile birlikte çözüm arayışında olan Türkiye, benzer bir girişimi Yemen için de başlatabilir. Özellikle Suriye konusunda somut ilerleme sağlanabilmesi bu üç ülkenin Yemen meselesinde daha fazla inisiyatif almasına katkı sağlayabilir.

Öte yandan Husilerin 20 Eylül’de açıkladıkları ateşkes kararı ile Suudi Arabistan’a saldırıya karar vermesi önemli bir adımdır. Suudi Arabistan makamlarının yaptıkları açıklama ile ateşkes kararını olumlu

karşılımları taraflar arası uzlaşma zemininin oluşabileceğinin sinyallerini göstermektedir. Bununla birlikte koalisyon ortağı BAE’nin tek taraflı ve güney eksenli uygulamaya başladığı politikasını terk etmesi gerekmektedir. Türkiye bu denklemde insani yardım eksenli politikasını sürdürmekle birlikte krizin siyasi çözümüne ilişkin olarak çok taraflı aktif bir yaklaşım benimseyebilir.

Türkiye Stockholm anlaşması olarak tanımlanan BM temelli düzenlemelerin (ateşkes ve esir değişimi vb.) hayata geçirilmesi için BM Güvenlik Konseyinde (BMGK) alınan kararların uygulanması gerektiğine vurgu yapmakta ve uluslararası toplumu Yemen konusunda daha fazla inisiyatif almaya davet etmektedir. Suriye konusunda Rusya ve İran ile birlikte çözüm arayışında olan Türkiye, benzer bir girişimi Yemen için de başlatabilir. Özellikle Suriye konusunda somut ilerleme sağlanabilmesi bu üç ülkenin Yemen meselesinde daha fazla inisiyatif almasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda uluslararası toplumun Yemen konusunda bölgesel bir girişimi desteklemesi ve yaşanan insani krizin çözümüne katkı sağlaması beklenebilir. Ancak, bölgesel ve küresel aktörlerin diğer konularda olduğu gibi Yemen konusunda da ortak bir gündem yerine kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi sorunun çözümünü zorlaştırdığı gibi yaşanan insani krizin de her geçen gün ağırlaşmasına neden olmaktadır. Çözüm açısından Türkiye bu politikaların değişiminde tarafları müzakere ve uzlaşmaya varacak zeminin yollarını açabilecek bir rol üstlenebilir. ■